

«Kuidas seda lavastada?»

(MUUSIKAL J. SMUULI AINETEL «ESTONIAS»)

Kohviveski kinnijäämist laka-
auku nii, et naerupisarad
purskaksid nagu lugemiselgi,
kus ettekujutusmängul pole
enam mingeid piire? Kuid
see küsimus on põhiliselt re-
tooriline: kritiku kihust pan-
na igaihe puhul üks kõver
küsimärk. Kolmel etendusel
jälgis ta põnevusega, kuidas
Laatsi osakäsitus kasvas, muu-
tus — uute nüansside leidmi-
se, detailide lisandumise, rõh-
kude ümberasetumise teel —
ja mõttes rõõmuga, et Laatsi
puhul võib see protsess kesta
«Suvitajate» saja viiekümnen-
da mängukorran.

Nii mõtles Panso pärast Salme vasikateris-
timist. «Aga siis ta hakkas naerma ja ütles,
et sind, Ernst ja Salmet koa, ta kujutab la-
val ette, et meidid ta ehk lavastaks ja pullid
võiksid olla vooniks... Panso ütles, et me
oleme selged karakterid.»

«Muhu monoloogide» Äрни ja teisigi veel
(kuid Salmeta) tõi nüüd lavale S. Nõmmik.
Muusikal. Ja miks ka mitte? Isiklik hääle-
tämb, elurütm ning südameviis on neil
kõigil: Muhumaal, ja Ärnil, ja Kohviveskil —
lagedeski on neid hästi kuulda. Pealegi on
populaarse žanri vajadus täisverelise allik-
materjali järele eriline ning Smuuli mono-
loogidest sobivamat soovitada ei oskagi. Es-
toonlaste uuele lavatükile (E. Vetemaa laulu-
tekstid, Ü. Vinteri viisid) nime andnud Äрни
monoloog «Suvitajad» mahlase loo ja magusa
püändiga (karakterist ning
keelest kõnelemata) lausa
kutsub instseneerima.

Ainult kuidas seda teha?
Ränk küsimus — tegemist on
kirjanikuga, kes aiva rabas
uute vormide ja žanritega.
Kuidas lavastada Salme vasi-
kateristimist ja muudki, et
see oleks adekvaatne Smuuli
vaimu ja fantaasiaga, polnud
selge Pansolegi. Nõmmik lep-
pis lihtsana, käepärasemaga.
Libretistina sobitas ta Äрни
«Suvitajate» monoloogiga kok-
ku «Tuulevaikuse loost» võe-
tud kahe madruse ja sõbra-
mehe rivaalitsemise tüdruku
pärast, kellest lavaloo terviku
huvides sai Äрни tütar Liina
— ning tegi seda üsna loomu-
likult. Tulemus: traditsioonili-
ses vormis kolmevaatuseline
rahvatükk lauludega, kus põi-
muvad rahvaliku, groteskse
ja lüürilise koomika elemen-
did; mahedad žanristseenid
ja äge burlesk. Kus on enam
kaalu tegevusel kui tegevuse
tagamaadel. Soovida midagi,
mis lahendustee kordumatuse
poolest tõesti üllataks — nagu
armastas üllatada Smuul —
võib ikka, kuid ega uue muu-
sikali vorm ole tema suhtes
ka raasugi põiki.

Kuigi üldpilaan oli sobilik,
polnud detailid konarusteta.
Nõmmik on ühe aktsentidest
pannud Äрни «romaanile» Pu-
napeaga. Kohviveski kompan-
jon on selleks teinud läbi
«hingelise iluduskuuri». Kuid
ta suhtes «Talina-daamiga»
vaid ähmastusid. (Mis hoiab
neid koos? Smuulil on see
psühholoogiline fenomen nelja
lausega pandud täpselt paika.

Muusikalil maksnuks kulutada
sellele ühe aaria!) Punapea—
Äрни vahekorades peaks
ometi olema ka «kolmas
nurk» — Äрни naine. Kuid
trioost on saanud duett — Jan-
ne «vaikib» (tema osavõtt
sündmustest on puhtväline)...
Jäägu lõppsõna Ü. Vinteri
muusika uuduse, täistabavuse,
viisirikkuse, kaasakutsuvuse
jms. asjus muusikuile. Umbes
kümnest eri muusikanumbrist
võtsin kaasa vaid Kohviveski
tango pilavuse ning Mardi
armuvalulaulu lihtsameelse
ahastavuse. Ülejäänud numb-
rid näisid korrektseina ja ma
pole põrmugi veendunud, et
see on parim, mis nad olla
võinuksid... Lavastuse jälg-
misel vajas esimene vaatus
kannatlikku meelt. Reprisiide
pika reana oli ta olustikuliste
žanripiltideks kohati suve-
niirne (ilus ja... meene-
maiguline oli ka L. Roosa
lavapilt), kohati lõtv ja lohi-
sev (hiidlaste-muhulaste
kemplemine), kohati kriiskav
ja ülepingutatult elevil (suvi-
tajate tulek), kohati arusa-
matu (tuuleveski lugu).

Kuid edasi arenes ta pai-
suva tõusujoonega. (Vastupidi
juhtub sagedamini: heale esi-
mesele vaatusel järgneb kah-
vatu teine ja kolmas kaob
hoopis käest ning see on hoopis
hullem proportsioon.) Tei-
ses vaatuses saadi kätte heud
ja energia ning kolmandas
tasakaalustati kenasti tüki
burleskne bravuur ja hell
lüürika. Pärast koomilise tut-
tit (Kohviveski lakaloo lõpp)
taandus Nõmmik üllatavalt

mahedasse codasse Äрни ja
Janne, Timmu ja Liinaga, li-
sades vaid lõppu mõned kär-
sakad akordid suvitajate uuest
pealetungist muhedatele mu-
hulastele. Oh neid suvitajaid
küll! — kõlas Nõmmiku lava-
loo moraal, ja ega seegi ol-
nud õhust võetud. Kui siia li-
sada ka Äрни sõnad elu tuule-
veski tiibadest, siis sai ta ka
mingi avarama kõla, ehkki
tervikuks tuli seda mõtet meil
endil aimata läbi etenduses
märgitud punktiirjoone.

Arvatavasti tuleb estoonly-
te uue muusikali põhikapita-
liks pidada Smuuli sõna ja
karaktereid. Siit sündis näit-
lejatöid, millest mitmed mär-
givad saavutust. Isiklikkus
plaanis ning laiemaalki.
Ja mitte ainult esirea tegelaste
seas. Mahlakalt ja mällu
mängitud mehenäss Aadu A.
Laidilt. Intonatsioonilt ja
hoiakult üllatavalt eluhõnguli-
ne Janne K. Kumpanilt —
kuju ebafunktsionaalsusest
hoolimata. E. Kärveti Mart —
poiss, kelles iga toll hiidlast
heeringaloevalt. See, kuidas ta
I vaatuses murdis kohmakas
vihar vikativärre, kakles Tim-
muga ja nõudis Liinalt selget
valikut; või see, kuidas Mart
tormas tulistjalu Äрни õuele:
«Tulin ma vara või jäin ma
hiljaks?» (hiljaks jäi), leides
lõpuks lohutust Punapea põl-
vel, oli tehtud tipp-topp Kär-
veti poolt. Aasta parimate
episoodosade mõõtskaala järgi.
L. Laats mängis tüüpi ja
teemat, mida ta aastaid est-
raadil kandnud. Muidugi, jah,
kuidas lavastada-mängida

Äρνit oli kutsutud külalise-
na tegema K. Kalkun ja hästi
omane oli see karakter talle
küll. Muusikali interpretat-
sioonis igatahes. Esimesel
vaatamisel mulle näis, et Kal-
kun liialdas Äрни armumisega
Punapeasse ja see «sügisro-
maan» tundus elulainetes kõ-
vasti loksutatud muhulase
jaoks veidi näivne. Ülevaata-
misel see mulje taandus. Oli
Muhu Äрни oma tuulte kes-
kele ehitatud toa, õlle, naise
ja hiidlaste kippuva tütreaga.
Hädas suvitajatega ning rõõm-
sallt üllatunud, et see Tallinna
Punapea «on koa inimene».

Punapeale on Nõmmik
mõelnud juurde «teise plaani».
H. Sallo esitab seda veenva-
lalt, säilitades ometi smuuli-
likke värvilikke ja intonat-
sioone. K. Karisma (tema on
paraku ainus, kes teisest koos-
seisust lavale jõudnud) soori-
tab praegu veel ülijärsu hüpe
I vaatuses puusanõksude
Punapeast «koa inimeseni».

S. Nõmmik on pidevalt ot-
sinud uusi muusikalijõude.
«Suvitajad» esitleb kahte: T.
Lindamit (Liina) ja N. Kuningat
(Timmu) ning need osale-
määramised on tehtud hästi
õnneliku käega. Siirus ja loo-
mulikkus on vaid see, millest
mitte peab algama (ja mitte
alati ei alga). Lindamil ja
Kuningal lisanduvad lavajul-
gus, suutlikkus vormida rolli
täpsete detailide ja mõtestatud
nüanssidega. Lisandusid tun-
desoojus ning võlv huumori-
meel. Tunne, et kaaks noort
muusikalinäitlejat olid laval
iseendaiks, tähistas seekord
karakterituumi ja -kesta täis-
tabavust.

«Suvitajad», mille Nõmmik
lavastas «lihtsalt kui lõõts-
pilliloo», tõi «Estonia» reper-
tuuari «vähemalt-sada-eten-
dust-menüka» tiiki. Ja mina
küll ei näe põhjust, miks tal
seda edu ei tohiks olla. Nagu
unistan sellestki, et kord is-
tuks jällegi keegi kivi peale,
võtaks oma «otsakondist» kin-
ni ja mõtleks uuesti: «Kuidas
seda lavastada?»

EERO LAID

Pildil: Punapea (HELGI
SALLO) ja Äрни (KARL KAL-
KUN).
Gunnar Vaidla foto